

РОЗДІЛ 3 «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС»;
«СІМЕЙНЕ ПРАВО»; «МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО»

УДК 347.78

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-03-13

Зеров К.

кандидат юридичних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник сектору авторського права
НДІ ІВ НАПрН України; асистент кафедри інтелектуальної власності
та інформаційного права Навчально-наукового інституту права
КНУ імені Тараса Шевченка, адвокат, патентний повірений.
ID ORCID: 0000-0003-2916-7528

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ СПРАВЕДЛИВОСТІ У РОЗВИТКУ
АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ ЄС ТА УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню ролі рішень Європейського Суду Справедливості у розвитку авторського права та суміжних прав на території ЄС а також вплив рішень цього суду на практику правозастосування в Україні. Проаналізовано положення Договору про функціонування Європейського Союзу, Статут та Регламент Суду справедливості, окремі рішення Європейського Суду Справедливості. Встановлено, що завдяки практиці Європейського Суду Справедливості вдалося досягти значних зрушень у питаннях впровадження гармонізації авторського права та суміжних прав. Визначено вплив рішень Європейського Суду Справедливості на розвиток авторського права в Україні.

Ключові слова: авторське право, суміжні права, право Європейського Союзу, Європейський Суд Справедливості, Суд ЄС, CJEU

The paper examines the role of the European Court of Justice's decisions in shaping copyright and related rights within the EU, as well as the effects of these decisions on law enforcement practices in Ukraine. It analyses relevant provisions from the Treaty on the Functioning of the European Union, the Statute and Rules of Procedure of the Court of Justice, and selected rulings from the European Court of Justice. The Court's practice has significantly contributed to the harmonisation of copyright and related rights. Additionally, the paper examines the impact of the Court's decisions on the evolution of the system of copyright protection in Ukraine, both in terms of legislative amendments and as a source of guidance for law enforcement practices.

Keywords: copyright, related rights, European Union law, European Court of Justice, EU Court, CJEU

Постановка проблеми. Законодавство ЄС в сфері авторського права тривалий час було (певною мірою залишається) негармонізованим. Надання певної модальної автономії Державам-членам під час транспозиції норм Директив ЄС до національного законодавства («Держави-члени можуть передбачити» замість «Держави-члени повинні передбачити»), відсутність у Директивах ЄС термінологічного визначення окремих основоположних питань у сфері авторського права і суміжних прав («оригінальність», «доведення до загального відома» тощо), історично визначені відмінності в культурі правотворчості та

практиці правозастосування окремих країн навіть в межах єдиної авторсько-правової традиції *le droit d'auteur* та мовний бар'єр (відсутність вимоги щодо обов'язкового професійного перекладу рішень національних судів на всі мови ЄС) залишаються факторами, що ускладнюють появу справді єдиного «європейського» авторського права.

У таких умовах роль Європейського Суду Справедливості (надалі – CJEU) в цій сфері поступово зростала, переходячи від гармонізації до створення автономної системи правил, відмінної від правил Держав-членів. Вплив судової практики CJEU на поступовий розвиток авторського права на рівні Союзу вже не можна заперечувати[1]. Фактично, кількість преюдиційних запитів та рішень CJEU постійно зростає, а частота втручання Суду збільшується, створюючи імпульс, який заслуговує на більш детальне вивчення.

Літературний огляд. Питання ролі CJEU через призму інтелектуальної власності, зокрема, авторського права висвітлювалися у роботах іноземних науковців Christophe Geiger, Eleonora Rosati, Giovanni Maria Riccio. У вітчизняній науковій літературі питання практики CJEU розглядалось через призму верховенства права (Т. В. Комарова, А. Лазовські), права інтелектуальної власності ЄС в цілому (Ю. Капіца), аналіз рішень CJEU у сфері авторського права, об'єднаних у тематичні розділи щодо критеріїв охороноздатності, основних видів використання твору, винятків і обмежень з авторського права, правової охорони комп'ютерних програм і баз даних були предметом досліджень Н. Сороки та М. Микиєвича. Проте, комплексного дослідження питань впливу CJEU на розвиток авторського права і суміжних прав ЄС та України. Наведене зумовлює потребу в проведенні цього дослідження.

Мета дослідження. Аналіз положень законодавства ЄС, включаючи *acquis* ЄС, згідно з якими передбачено функціонування CJEU. Аналіз впливу практики CJEU на процес гармонізації авторського права та суміжних прав в ЄС та на українську судову практику.

Виклад основного матеріалу. З часу заснування CJEU в 1952 р. його основним завданням було забезпечення "дотримання норм права" "в тлумаченні та застосуванні" Договорів ЄС. Наразі, судова практика CJEU відіграє основоположну роль майже в кожному аспекті права ЄС[2].

CJEU складається з 27 суддів та 11 генеральних адвокатів (найменування «адвокат» у визначенні вказаних осіб є досить умовним – *прим. автор*, оскільки його функція полягає у наданні мотивованих висновків по справах, що робить його подібним до члена науково-консультаційної ради при суді), що призначаються на шестирічний строк, який може бути продовжений. Вони обираються з числа осіб, незалежність яких не викликає сумнівів, і які володіють кваліфікацією, необхідною для призначення у своїх країнах на найвищі судові посади або мають визнану компетенцію[3].

Процедура звернення до CJEU регламентована статтею 267 Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС) та додатково конкретизується Статуті[4] та Регламенті[5] Суду. Так, CJEU має юрисдикцію виносити попередні (преюдиційні) рішення щодо:

- (а) тлумачення Договорів;
- (б) чинності та тлумачення актів інституцій, органів, установ або агентств Союзу;
- Якщо таке питання порушується перед будь-яким судом або трибуналом Держави-члена, цей суд або трибунал може, якщо він вважає, що рішення з цього питання є

необхідним для винесення ним судового рішення, звернутися до Суду з проханням про надання роз'яснення з цього приводу.

- Якщо таке питання порушується у справі, що розглядається судом або трибуналом Держави-члена, рішення якого не підлягають судовому оскарженню відповідно до національного законодавства (тобто суди останньої інстанції), цей суд або трибунал повинен звернутися до Суду.
- Якщо таке питання порушується у справі, що розглядається судом або трибуналом Держави-члена стосовно особи, яка перебуває під вартою, Суд Європейського Союзу діє з мінімальною затримкою[6].

Тобто, юрисдикція CJEU щодо винесення попереднього (преюдиційного) рішення про тлумачення або чинність права ЄС здійснюється виключно за ініціативою національних судів і трибуналів, незалежно від того, чи висловили сторони по справі бажання звернутися CJEU. Адміністративні органи Держав-членів не мають права звертатися із запитами до CJEU.

Якщо національний суд чи трибунал має обґрунтовані сумніви щодо тлумачення чи чинності норми права ЄС, він може звернутися до CJEU із запитом надати офіційне тлумачення (ухвалити попереднє рішення). Цей же механізм може бути використаний для визначення відповідності чи невідповідності національного законодавства або судової практики законодавству ЄС. Запит про винесення попереднього рішення може, серед іншого, виявитися особливо корисним, коли перед національним судом постає питання про тлумачення нової норми Директиви і яка має загальний інтерес для єдиного застосування права ЄС, або коли існуюча судова практика ще не надає необхідних вказівок для правозастосування (наприклад, станом на листопад 2025 року на розгляді CJEU перебувають справи C-663/24[7] та C-579/24[8] щодо тлумачення норм ст. 17 Директиви Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2019/790 від 17 квітня 2019 року Про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку).

Запит щодо винесення попереднього рішення подається у письмовій формі і повинен стосуватися виключно тлумачення або чинності права ЄС, а не норм національного права чи питань факту, порушених у основному провадженні. Втім, важливо, щоб суд, який звертається до CJEU із запитом, виклав усі відповідні фактичні обставини справи (предмет спору), зміст будь-яких національних положень, що застосовуються у справі, та, у разі необхідності, відповідну національну судову практику, а також правові питання, які спонукали його вважати, що будь-які положення права ЄС можуть бути застосовними в конкретному провадженні[5, ст.94].

Текст запиту перекладається усіма офіційними мовами ЄС, після чого Канцелярія CJEU повідомляє про це сторони, усі Держави-члени, інституції Європейського Союзу й у відповідних випадках Держави-члени Європейської економічної зони (ЕЕА) та наглядовий комітет Європейської асоціації вільної торгівлі (ЕФТА). В офіційному віснику "Official Journal of the European Union" публікують оголошення із зазначенням найменувань сторін процесу і змісту преюдиційних запитань. Сторонам-Державам-членам і органам ЄС надається два місяці для подачі письмових пояснень. Після завершення письмової стадії сторони мають впродовж трьох тижнів заявити клопотання про усне слухання. Заслухавши думку Генерального адвоката, CJEU вирішує: питання підготовчих заходів, складу суду, доцільності усного розгляду. Усне слухання справи відбувається публічно перед колегією суддів та Генеральним адвокатом. Судді й Генеральний адвокат можуть ставити сторонам

запитання. Через кілька тижнів Генеральний адвокат надає висновок, у якому детально аналізує правові аспекти справи і подає судові свою незалежну позицію щодо предмета розгляду [9, с.52]. Судді CJEU не зобов'язані дотримуватися цих висновків. Проте, згідно з дослідженнями, судді CJEU погоджуються з висновками Генеральних адвокатів у більш ніж 60% випадках [10; 11]. Рішення CJEU приймається простою більшістю голосів і підлягає офіційному опублікуванню в медіа.

Важливо зазначити, що при винесенні рішення щодо тлумачення норми права, CJEU не вирішує справу в основному провадженні по суті, однак, подання запиту про винесення попереднє рішення вимагає зупинення національного провадження до винесення рішення CJEU. Саме суд або трибунал, що звертається із запитом, повинен зробити висновки щодо конкретної справи, якщо це необхідно, шляхом обов'язкового застосування тлумачення норми національного права, яка відповідає положенням Директиви ЄС. Саме на CJEU покладається забезпечення однакового застосування та дотримання права ЄС усіма його суб'єктами. Внаслідок реалізації ним функції тлумачення права ЄС забезпечується деталізація норм установчих договорів, формування принципів права ЄС як керівних засад функціонування правової системи Європейського Союзу, розвиток окремих положень актів вторинного права ЄС [12, с.18].

В літературі справедливо зазначається, що: «Навіть якщо Держави-члени не змогли досягти згоди щодо обов'язкового характеру положень директиви, остання все одно може мати гармонізуючий ефект за рішенням CJEU, якщо цього вимагає гармонізуюча мета директиви, незалежно від того, чи йдеться про «автономне поняття права ЄС» чи ні» [1]. Для досягнення таких амбітних результатів CJEU використовує існуючі способи тлумачення, за допомогою використання яких він заповнює прогалини в праві або роз'яснює значення і сферу застосування норм права ЄС: мовний (філологічний, лексичний, текстовий, граматичний), системний, контекстуальний, телеологічний (цільовий), а також історичний. Саме їх поєднання дозволяє адаптувати право ЄС до мінливих умов та специфікувати його багатомовну природу [13, с.360-363].

Практика CJEU в сфері авторського права та суміжних прав є доволі значною (станом на листопад 2025 року винесено понад 140 преюдиційних рішень) і може бути класифікована як за Директивою, яка положення якої підлягають тлумаченню, так і за предметною ознакою (визначення понять, умови охороноздатності твору, правова класифікація дій щодо використання твору, винятки і обмеження у сфері авторського права тощо).

Зокрема тлумаченню CJEU і підлягали у сфері авторського права та суміжних прав підлягали:

Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/790 від 17 квітня 2019 року про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС [14] - 2 рішення, зокрема щодо тлумачень: Стаття 15 Захист публікацій у пресі, який стосується онлайнного використання; Стаття 17 Використання охоронюваного контенту надавачами онлайнних послуг спільного доступу до контенту.

Директива Європейського Парламенту і Ради 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 року про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві [15]- 97 рішень, зокрема щодо тлумачень: Стаття 2 Право на відтворення; Стаття 3 Право на повідомлення до загального відома публіки творів і право надавати

доступ публіці до інших об'єктів; Стаття 4 Право на розповсюдження; Стаття 5 Винятки та обмеження; Стаття 6 Зобов'язання щодо технологічних заходів; Стаття 8 Санкції та засоби правового захисту; Стаття 9 Безперервне застосування інших правових положень.

Директива Європейського Парламенту і Ради 2009/24/ЄС від 23 квітня 2009 року про правову охорону комп'ютерних програм [16] - 8 рішень, зокрема щодо тлумачень: Стаття 1 Об'єкт охорони; Стаття 2 Авторство комп'ютерних програм; Стаття 4 Обмежені дії; Стаття 5 Винятки щодо обмежених дій.

Директива Європейського Парламенту і Ради 2006/115/ЄС від 12 грудня 2006 року про право на надання в прокат і право на надання в позичку та про деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності [17] - 16 рішень, зокрема щодо тлумачень: Стаття 1 Об'єкт гармонізації; Стаття 5 Неможливість відмови від права на справедливу винагороду; Стаття 6 Відступ від виключного права на надання в позичку через публічні установи; Стаття 8 Мовлення та доведення до загального відома публіки; Стаття 10 Обмеження прав.

Директива Ради 93/83/ЄЕС "Про координацію деяких положень авторського права і суміжних прав при застосуванні їх до супутникового мовлення і кабельної ретрансляції" [18] - 8 рішень, зокрема щодо тлумачень: Стаття 1. Визначення; Стаття 2. Право на трансляцію.

Директива 2006/116/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 12 грудня 2006 року про строк охорони авторського права та деяких суміжних прав (кодифікована версія) [19] - 5 рішень, зокрема щодо тлумачень: Стаття 1 Строк дії авторських прав; Стаття 2 Кінематографічні або аудіовізуальні твори; Стаття 6 Охорона фотографічних творів; Стаття 10 Застосування положень Директиви в часі.

Директива Європейського Парламенту і Ради 2001/84/ЄС від 27 вересня 2001 року про право слідування на користь автора оригінального твору мистецтва [20] - 2 рішення, зокрема щодо тлумачень: Стаття 1 Предмет права слідування; Стаття 6 Особи, які мають право отримувати роялті.

Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/26/ЄС від 26 лютого 2014 року про колективне управління авторським правом і суміжними правами та мультитериторіальне ліцензування прав на музичні твори для онлайн використання на внутрішньому ринку [21] - 2 рішення, зокрема щодо тлумачень: Стаття 8 Загальні збори членів організації колективного управління.

Враховуючи таку велику кількість проваджень, певною мірою досі залишається незрозумілим, чи CJEU дотримується стратегічного плану, якого повинні дотримуватися судді окремих Держав-членів, чи діє імпульсивно, обмежуючи свою увагу окремими справами. Рішення CJEU поступово змінили шкалу цінностей і прав, що підлягають охороні та захисту, порушивши питання про баланс між авторським правом (яке вважається абсолютним і непорушним правом) та іншими правами. CJEU відіграв фундаментальну роль у цьому процесі, проклавши шлях до співіснування інтелектуальної власності (і, зокрема, авторського права) з іншими секторами, такими як антимонопольне законодавство та свобода вираження поглядів[22].

На відміну від практики Європейського Суду з прав людини, яка використовується українськими судами як джерело право, українське законодавство не містить спеціальних положень щодо можливості застосування судами рішень CJEU. Водночас цей факт не означає, що рішення вказаного суду не мають впливу на сферу охорони прав інтелектуальної власності в Україні.

Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони регулює мінімальні стандарти правової охорони прав інтелектуальної власності у Главі 9 Розділу IV та згадує про CJEU тричі.

Наприклад, в Главі 10 Розділу IV Угоди про Асоціацію – «Конкуренція», а саме в Статті 264 «Тлумачення» передбачено: «Сторони домовились, що вони застосовуватимуть статті 262, 263(3) або 263(4) цієї Угоди з використанням як джерела тлумачення критеріїв, що впливають із застосування статей 106, 107 та 93 Договору про функціонування Європейського Союзу, зокрема відповідну судову практику Суду Європейського Союзу, а також відповідне вторинне законодавство, рамкові положення, керівні принципи та інші чинні адміністративні акти Союзу»[23].

Крім того, в Додатку XVII Нормативно-правове наближення (у сфері фінансових послуг, телекомунікаційних послуг, поштових та кур'єрських послуг, послуг з міжнародних морських перевезень у статті 6 «Тлумачення» так само передбачено: «У тій мірі, в якій положення цього Додатку та застосовні положення визначені у Доповненнях, ідентичні по суті до відповідних правил Договору про функціонування Європейського Союзу та законодавчих актів, прийнятих у відповідності до цього Договору, такі положення при їхній імplementації та застосуванні повинні тлумачитись згідно з відповідними рішеннями Суду Європейського Союзу»[23].

Насамкінець, в Главі 14-1 Розділу IV Угоди про Асоціацію «Вирішення спорів» передбачено, що положення цієї Глави застосовуються до будь-якого спору стосовно тлумачення та застосування положень Розділу IV цієї Угоди, крім випадків, коли прямо не передбачено інше. (Стаття 322 «Вирішення спорів у зв'язку з нормативно-правовою апроксимацією» допускає можливість звернення до CJEU щодо спорів між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони на підставі положень Глави 3 («Технічні бар'єри у торгівлі»), Глави 4 («Санітарні та фітосанітарні заходи»), Глави 5 («Митні питання та сприяння торгівлі»), Глави 6 («Заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля»), Глави 8 («Державні закупівлі») та Глави 10 («Конкуренція»)[23].

Тобто, положення Угоди про Асоціацію виключають можливість використання практики CJEU у сфері інтелектуальної власності як при тлумаченні окремих її положень, так і у випадку спору у зв'язку з нормативно-правовою апроксимацією.

Водночас в контексті поступового наближення українського законодавства до стандартів ЄС, окремі рішення CJEU вже інкорпоровані безпосередньо в законах України.

Зокрема, в тексті Закону України «Про авторське право і суміжні права» чітко відслідковуються окремі рішення CJEU:

Закон України «Про авторське право і суміжні права»	CJEU
Стаття 12 7. Розміщення гіперпосилання (у тому числі гіперпосилань у формі сукупності гіперпосилань в одному файлі (списки для прослуховування та/або перегляду) та/або	Рішення від 13 лютого 2014 р. по справі C-466/12 (<i>Svensson</i>) Стаття 3(1) Директиви 2001/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 травня 2001 року про гармонізацію деяких

<p>фреймінгу, якщо такі дії стосуються твору, що був попередньо правомірно розміщений без обмеження доступу на веб-сайті (веб-сторінці), на який направляє гіперпосилання та/або фреймінг, таким чином, щоб представники публіки могли отримати доступ до даного об'єкта з місця та у час, обрані ними індивідуально, не є використанням твору. Якщо твір було попередньо правомірно розміщено з обмеженнями доступу на веб-сайті (веб-сторінці), на який направляє гіперпосилання та/або фреймінг, а гіперпосилання та/або фреймінг дозволяє обійти такі обмеження доступу, дії з розміщення таких гіперпосилань (у тому числі гіперпосилань у формі сукупності гіперпосилань в одному файлі (списки для прослуховування та/або перегляду) та/або фреймінгу є використанням твору способом інтерактивного надання доступу. Розміщення гіперпосилання (у тому числі гіперпосилань у формі сукупності гіперпосилань в одному файлі (списки для прослуховування та/або перегляду) та/або фреймінгу, якщо такі дії стосуються твору, що був попередньо неправомірно розміщений на веб-сайті (веб-сторінці), на який направляє гіперпосилання та/або фреймінг, за умови якщо таке гіперпосилання та/або фреймінг розміщено з метою одержання прибутку та/або з усвідомленням незаконного характеру дій із розміщення гіперпосилання та/або фреймінгу, визнається використанням твору способом інтерактивного надання доступу[24].</p>	<p>аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві повинна тлумачитися таким чином, що розміщення на веб-сайті активних гіперпосилань на твори, які є вільно доступними на іншому веб-сайті, не становить «акту доведення до загального відома», про який йдеться в цій статті[25].</p> <p>Рішення від 8 вересня 2016 р. по справі C-160/15 (<i>GS Media</i>)</p> <p>Стаття 3(1) Директиви 2001/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 травня 2001 року про гармонізацію деяких аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві повинна тлумачитися таким чином, що для встановлення того, чи факт розміщення на веб-сайті гіперпосилань на охоронювані твори, які вільно доступні на іншому веб-сайті без згоди суб'єкта авторських прав, є «доведенням до загального відома» у значенні цієї норми, необхідно визначити, чи ці посилання надаються без метою отримання фінансової вигоди особою, яка не знала або не могла розумно знати про незаконний характер публікації цих творів на іншому веб-сайті, чи, навпаки, ці посилання надаються з такою метою, у якому випадку таке знання має бути передбачене[26].</p>
<p>Стаття 20. Авторське право на комп'ютерні програми</p> <p>2. Охорона надається формі вираження комп'ютерної програми.</p> <p>Графічний інтерфейс користувача,</p>	<p>Рішення від 22 грудня 2010 р. по справі C-393/09 (<i>BSA</i>)</p> <p>Графічний інтерфейс користувача не є формою вираження комп'ютерної програми в розумінні статті 1(2) Директиви Ради 91/250/ЄЕС від 14 травня 1991 року про</p>

<p>набір виконуваних функцій, формат файлів даних, які використовуються у комп'ютерній програмі для експлуатації її функцій, не є формами вираження комп'ютерної програми[24].</p>	<p>правову охорону комп'ютерних програм і не може бути захищений авторським правом як комп'ютерна програма відповідно до цієї директиви. Проте такий інтерфейс може бути захищений авторським правом як твір відповідно до Директиви 2001/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 травня 2001 року про гармонізацію деяких аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві, якщо цей інтерфейс є власним інтелектуальним творінням його автора[27].</p>
<p>3. Ідеї та принципи, на яких ґрунтується будь-який елемент комп'ютерної програми, зокрема ті, на яких ґрунтується її інтерфейс, логічні схеми, алгоритми та мови програмування, не охороняються авторським правом[24].</p>	<p>Рішення від 2 травня 2012 р по справі C-406/10 (SAS Institute) [...] ні функціональність комп'ютерної програми, ні мова програмування та формат файлів даних, що використовуються в комп'ютерній програмі для використання певних її функцій, не є формою вираження цієї програми і, як такі, не охороняються авторським правом на комп'ютерні програми для цілей цієї директиви [28].</p>

Крім того, на рівні правозастосування Верховний Суд започаткував практику використання Верховним Судом використання (в інформаційних цілях) рішень Суду ЄС у спорах щодо інтелектуальної власності.

Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного Цивільного Суду від 17 січня 2024 року по справі № 308/7570/18-ц [29] (про порушення особистих та майнових авторських прав та стягнення компенсації) *“Через збалансовану автором систему дозволів та заборон він має змогу отримувати співмірну винагороду за те, що він створив твір. Між тим це не означає, що авторові гарантується контроль над будь-яким без винятку використанням його твору третьою особою, але визначає, що по суті кожна окрема фактична дія третьої особи в принципі має розглядатися як така, що охоплюється правом на використання та вимагає попередньої (не обов'язково прямо висловленої) згоди автора (див. case C- 5/08 *Infopaq International A/S v Danske Dagblades Forening*, URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=c-5/08>).”* [29]

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 17 квітня 2024 року по справі № 910/13988/20¹ (про визнання торговельної марки добре відомою, визнання свідоцтва України на знак для товарів і послуг недійсним, зобов'язання вчинити дії.) [30]

¹ <https://revestr.court.gov.ua/Review/118601114>

8.68. *Obiter dictum*, не як до джерела права, а для ілюстрації того, яке значення у праві може мати добросовісність реєстрації конфліктуючого знака для обмеження права на захист власника добре відомої марки, Велика Палата звертається до практики Суду справедливості Європейського Союзу, який у справі C-482/09 (рішення від 22.09.2011) у відповідь на запит стосовно тлумачення статей 4(1)(a) та 9(1) Директиви 89/104/ЄЕС від 21.12.1988 розтлумачив доктрину «мовчазної згоди» (*acquiescence*) у праві Європейського Союзу, як вона викладена у статті 9(1) Директиви: якщо власник більш ранньої торговельної марки протягом п'яти послідовних років не заперечував проти використання більш пізньої марки, зареєстрованої у тій же країні-учасниці, будучи обізнаним про таке використання, він не має права з посиланням на більш ранню торговельну марку звертатись по визнання недійсною більш пізньої торговельної марки або заперечувати проти використання більш пізньої торговельної марки, крім випадку, коли реєстрація більш пізньої торговельної марки була здійснена недобросовісно.

Суд справедливості ЄС надав тлумачення цим положенням про «мовчазну згоду» для національного судового провадження між *Budejovicky Budvar*, *narodni podnik*, броварнею у Чеській Республіці, і *Anheuser-Busch Inc.*, броварнею у США, які обоє майже 30 років просували кожен своє пиво у Сполученому Королівстві під словесним позначенням «*Budweiser*» або торговельними марками, які містили це позначення (§77 рішення Суду справедливості ЄС).

За висновками Суду справедливості ЄС, в умовах як у цьому провадженні «тривалий період чесного одночасного використання двох ідентичних торговельних марок для позначення ідентичних продуктів не має і не може мати негативного впливу на основну функцію торговельної марки, яка полягає в гарантуванні споживачам походження товарів або послуг» (§ 82 рішення). «Слід додати, що у випадку, якщо в майбутньому з використанням торговельних марок *Budweiser* буде пов'язана будь-яка нечесність, така ситуація може, у разі необхідності, розглядатися у світлі правил, що стосуються недобросовісної конкуренції» (§ 83 рішення).

За висновками Суду справедливості ЄС, чотирма передумовами для початку перебігу п'ятирічного строку за статтею 9(1) Директиви є: 1) реєстрація у державі-учасниці більш пізньої торговельної марки (при цьому реєстрація більш ранньої торговельної марки, тобто тієї, власник якої звертається по захист, не є передумовою для початку перебігу строку); 2) добросовісне подання заявки на реєстрацію більш пізньої марки; 3) використання більш пізньої марки її власником у країні-учасниці; 4) обізнаність власника більш ранньої марки про те, що більш пізня марка зареєстрована і використовується після реєстрації.

8.69. Велика Палата зважає на те, що доктрина «мовчазної згоди», як вона закріплена у праві ЄС (Директиви 89/104/ЄЕС від 21.12.1988, а надалі у Директиві 2008/95/ЄС від 22.10.2008 і Регламенті (ЄС) № 207/2009 від 26.02.2009, згодом у Директиві (ЄС) 2015/2436 від 16.12.2015), не запроваджена у законодавстві України, однак посилається на її тлумачення у праві ЄС для ілюстрації того, що у питанні охорони та захисту прав на торговельні марки можливим і навіть таким, що має бути однаковим у всіх державах-учасницях ЄС (§ 37 рішення Суду справедливості ЄС), є підхід, за яким два власники торговельних марок (які містять ідентичне позначення), які тривалий час використовували їх для просування своєї продукції, можуть надалі добросовісно використовувати їх[30].

Висновки. Таким чином, значна кількість рішень CJEU (понад 140) у сфері авторського права та суміжних прав має додатковий гармонізуючий ефект в цілому і сприяє становленню авторсько-правового режиму на рівні ЄС.

Незважаючи на те, що Україна поки що не є членом ЄС і українські суди не мають правових підстав звертатися до CJEU безпосередньо, вплив практики CJEU вже відслідковується як на рівні законодавства у сфері авторського права та суміжних прав при внесенні змін до законів України, так і на рівні правозастосування як інформаційне джерело.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Christophe Geiger. The Role of the Court of Justice of the European Union: Harmonizing, Creating and Sometimes Disrupting Copyright Law in the European Union. URL: https://www.researchgate.net/publication/319584979_The_Role_of_the_Court_of_Justice_of_the_European_Union_Harmonizing_Creating_and_Sometimes_Disrupting_Copyright_Law_in_the_European_Union
2. Судова практика Суду Справедливості ЄС з питань верховенства права та її значення для України. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/8830-0-8-24_posibnyk.pdf
3. Court of Justice. URL: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7024/en/
4. STATUTE OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION (CONSOLIDATED VERSION). URL: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-08/tra-doc-en-div-c-0000-2016-201606984-05_00.pdf
5. Rules of Procedure of the Court of Justice of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/rules-of-procedure-of-the-court-of-justice-of-the-european-union.html>
6. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj/eng
7. Streamz and Others. Case C-663/24. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-663/24&language=en>
8. Austro-Mechana and AKM. Case C-579/24. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-579/24&language=en>
9. Сорока Н.Є, Авторське право і суміжні права в інформаційному суспільстві: європейський досвід: монографія. Харків: Право, 2019. – 334С.
10. Role of Advocates General at the CJEU. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642237/EPRS_BRI\(2019\)642237_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642237/EPRS_BRI(2019)642237_EN.pdf)
11. How often does the ECJ follow Advocates General? Or should that be CJEU? URL: <https://www.pinsentmasons.com/out-law/analysis/how-often-does-the-ecj-follow-advocates-general-or-should-that-be-cjeu>
12. Микієвич М. М. Правотлумачна діяльність Суду Європейського Союзу / М. М. Микієвич, І. М. Яворська // Актуальні проблеми міжнародних відносин. - 2013. - Вип. 115(2). - С. 17-22. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_115%282%29__4
13. Юхимюк О. М. Способи (методи) тлумачення права в практиці Суду Справедливості ЄС [Електронний ресурс] / О. М. Юхимюк // Науковий вісник

Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2024. - Вип. 86(5). - С. 358-364.
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_86\(5\)__54](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_86(5)__54)

14. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/790 від 17 квітня 2019 року про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-19#Text

15. Директива Європейського Парламенту і Ради 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 року про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/984_005-01

16. Директива Європейського Парламенту і Ради 2009/24/ЄС від 23 квітня 2009 року про правову охорону комп'ютерних програм. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9a3_001-09#Text

17. Директива Європейського Парламенту і Ради 2006/115/ЄС від 12 грудня 2006 року про право на надання в прокат і право на надання в позичку та про деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003-06

18. Директива Ради 93/83/ЄЕС "Про координацію деяких положень авторського права і суміжних прав при застосуванні їх до супутникового мовлення і кабельної ретрансляції". url:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_433

19. Директива 2006/116/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 12 грудня 2006 року про строк охорони авторського права та деяких суміжних прав (кодифікована версія). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/116/2011-10-31>

20. Директива Європейського Парламенту і Ради 2001/84/ЄС від 27 вересня 2001 року про право слідування на користь автора оригінального твору мистецтва. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-01#Text

21. Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/26/ЄС від 26 лютого 2014 року про колективне управління авторським правом і суміжними правами та мультитериторіальне ліцензування прав на музичні твори для онлайн використання на внутрішньому ринку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-14#Text

22. Giovanni Maria Riccio. The Influence of the Court of Justice of the European Union on National Courts in Copyright Cases, in Copyright and Fundamental Rights in the Digital Age. A Comparative Analysis in Search of a Common Constitutional Ground, O. Pollicino – G.M. Riccio – M. Bassini (eds.), Cheltenham, UK • Northampton, MA, USA Edward Elgar Publishing, 155-187. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4658428

23. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

24. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 № 2811-IX (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>

25. Judgment of the Court (Fourth Chamber), 13 February 2014. Nils Svensson and Others v Retriever Sverige AB. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-466/12>

26. Judgment of the Court (Second Chamber) of 8 September 2016. GS Media BV v Sanoma Media Netherlands BV and Others. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-160/15>

27. Judgment of the Court (Third Chamber) of 22 December 2010. Bezpečnostní

softwarová asociace - Svaz softwarové ochrany v Ministerstvo kultury. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-393/09>

28. Judgment of the Court (Grand Chamber), 2 May 2012. SAS Institute Inc. v World Programming Ltd. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-406/10>

29. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 17 січня 2024 року по справі № 308/7570/18-ц (757/7570/18-ц) . URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117473137>

30. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 17 квітня 2024 року по справі № 910/13988/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118601114>

УДК 346

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-03-14

Чемерис М. С.

кандидат юридичних наук, докторант,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)
ORCID ID 0009-0002-4508-0350

ФІНАНСОВО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН В СФЕРІ НАДАННЯ МІЖНАРОДНИХ ГРАНТІВ БЮДЖЕТНИМ УСТАНОВАМ

В статті розкрито результати аналізу фінансово-правового регулювання відносин в сфері надання міжнародних грантів органам державної влади, органам місцевого самоврядування та іншим бюджетним установам, які залучаються в рамках реалізації проекту (програми) міжнародної технічної допомоги. Вказано актуальність та ступінь дослідженості вказаної теми. Зазначено, що у контексті міжнародного фінансового права гранти є особливою формою допомоги в транскордонних фінансових відносинах, що характеризується безповоротністю та цільовим призначенням коштів. Висвітлено стан бюджетно-правового закріплення міжнародних грантів як надходжень державного та місцевих бюджетів. Вказано риси міжнародного гранту як правової категорії. Висвітлено особливості казначейського обслуговування коштів бюджет, які надходять як гранти в рамках програм допомоги і грантів Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ та як кредити (позики), залучені державою від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій. Зазначено, що недоліком бюджетно-правового регулювання є відсутність на сьогодні в Бюджетному кодексі України положень, що регулюють відносини, що виникають між грантодавцем, бенефіціаром, реципієнтом та виконавцем (який реалізує грантовий проект (програму) або його частину), не містить вимоги до міжнародного договору, на підставі якого виникають зобов'язання, в тому числі грошові, у грантодавця та держави (територіальної громади) як бенефіціара в разі одержання гранту. Зазначено, що спеціальними нормативно-правовими актами України, що регулюють відносини в сфері залучення міжнародної технічної допомоги, зокрема у формі грантів, є Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 153, якою затверджено Порядок залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги, та Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2024 року № 1163 “Про затвердження Порядку ведення